

Giuseppe Audisio, Alberto Chiara, *Twórcy zjednoczonej Europy. Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi*, przeł. Paweł Borkowski, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2007, ss. 256.

Rzeczą powszechnie znaną jest twierdzenie, że przebiegający od pięćdziesięciu lat proces integracji europejskiej stał się dla obywateli Europy Zachodniej zjawiskiem naturalnym, a dla Europejczyków z dawnego bloku wschodniego w ostatnich latach wyzwaniem szczególnie aktualnym. Dowodem takiego stanu rzeczy jest fakt przystąpienia do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 roku dziesięciu nowych państw członkowskich, a w niespełna trzy lata później kolejnych dwóch (1 stycznia 2007). Z kolei pięćdziesiąta rocznica podpisania Traktatów rzymskich, jaka minęła 25 marca 2007 roku, potwierdziła nie tylko słuszność i trafność obranej drogi, ale także nasunęła pytanie o kształt i jedność coraz pełniej jednoczącej się Europy, którą – jak twierdzi Romano Prodi – koniecznie trzeba wyposażyć „w duszę” (s. 10). Nie ulega wątpliwości, że pytanie o duszę przyszłej Europy łączy się ściśle z pytaniem o jej historyczne korzenie oraz o tych, którzy jako pierwsi po trudnym okresie II wojny światowej potrafili wznieść się ponad uprzedzenia i nieufność, by podjąć trud budowania jej stabilności pod względem gospodarczym i politycznym. Do grona ojców założycieli zjednoczonej Europy zalicza się trzech mężów stanu: Francuza – Roberta Schumana, Niemca – Konrada Adenauera i Włocha – Alcide de Gasperiego. To właśnie tym trzem wymienionym politykom dwaj włoscy autorzy: Giuseppe Audisio i Alberto Chiara poświęcają pracę *Twórcy zjednoczonej Europy. Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi*. Ta licząca 256 stron publikacja ukazała się w przekładzie Pawła Borkowskiego w Instytucie Wydawniczym PAX w Warszawie w 2007 roku.

Na początku naszych rozważań i oceny wspomnianej książki wypada z uznaniem podkreślić, że opracowanie takiego dzieła wymaga z jednej strony skrupulatnego przejrzenia dostępnych materiałów biograficznych, świadectw i zapisów

pamiętnikarskich, a z drugiej zapoznania się z wieloma deklaracjami i uchwałami państwowymi, do powstania których przyczynili się trzej ojcowie Europy. Co więcej, potrzeba także dobrej orientacji w wydarzeniach społecznych, politycznych i gospodarczych czasów, w których oni żyli oraz w przebiegu historycznych procesów, mających decydujący wpływ na powstanie i rozwój Unii Europejskiej. Temu właśnie zadaniu sprościli w sposób znakomity dwaj włoscy Autorzy, którzy, nadając swojej pracy formę reportażu historycznego, w sposób rzeczowy i jasny z podaniem licznych faktów historycznych, ukazali bogactwo osobowości, chrześcijańskiego ducha oraz dzieło trzech wybitnych mężów stanu, którzy wskazali Europie drogę do budowania jedności i zaprowadzenia pokoju. Szkoda tylko, że wielu współczesnych Europejczyków poza powierzchowną wiedzą o Schumanie, Adenauerze czy De Gasperim niewiele potrafi powiedzieć na temat tych, którzy stworzyli ideowe i polityczne podwaliny do zjednoczenia Europy. Zauważył tę prawdę również Giuseppe Audisio, który w przedmowie, uzasadniając cel napisania omawianej książki, stwierdził między innymi: „Niejednokrotnie nauczyciele i uczniowie świetnie wiedzą, kim są faraonowie, ale nie znają pierwszych budowniczych jedności europejskiej” (s. 12). Właśnie ta anonsowana praca może przyczynić się do przewyciężenia wspomnianej niewiedzy.

Prezentowana publikacja poprzedzona jest dwoma wstępnymi: pierwszym autorstwa byłego kanclerza Niemiec Helmuta Kohla (s. 5-6) i drugim pióra Romano Prodiego (s. 7-10) oraz przedmową Giuseppe Audisio i Alberto Chiara (s. 11-13). Ten pierwszy słusznie stwierdza, że dzisiaj potrzeba autentycznej refleksji nad kształtowaniem stosunków i relacji międzynarodowych w świetle „ideałów «braterstwa» De Gasperiego, «solidarności» Schumana i «jedności» Adenauera” (s. 12). Zasadniczy układ dzieła jest trzyczęściowy. W części pierwszej zostało ukazane życie i dzieło Roberta Schumana oraz jego wkład w tworzenie podstaw jedności europejskiej (s. 15-93). Część druga przybliżyła postać Konrada Adenauera i jego nieugięte zmaganie o nadanie Niemcom demokratycznego charakteru w trudnym okresie powojennym oraz osadzenie ich w prawdziwie solidarnej Europie, która, dzięki zapoczątkowanemu procesowi zjednoczenia, powinna stać się prawdziwym i bezpiecznym domem każdego Europejczyka (s. 94-141). Trzecia część poświęcona jest osobie Alcide De Gasperiego (s. 142-226).

W przybliżaniu czytelnikowi bogactwa osobowości wymienionych budowniczych Europy, Autorzy umiejętnie przeplatają ich wątki osobiste, rodzinne, społeczne i polityczne, ukazują zmagania duchowe, głębię żywej wiary prowadzącą do wierności zasadom i obranym ideałom, konsekwencję działania, przestrzeganie norm moralnych w życiu politycznym, pokonywanie trudności i przeszkód na drodze urzeczywistniania idei integracji europejskiej, a także odniesiony sukces, będący wynikiem ich jednoczesnego pojawienia się na scenie politycznej i zapoczątkowania wspólnej pracy na rzecz stworzenia stabilnej, zjednoczonej i rozwijającej się w pokoju Europy. Lektura omawianej książki pozwala także dostrzec kilka analogicznych wydarzeń w życiu naszych bohaterów, takich między innymi, jak: wychowanie w głęboko religijnych rodzinach, okres więzienia politycznego, rehabilitacja, sumienne i drobiazgowo wykonywanie powierzonych zadań i powinności czy prowadzenie głębokiego życia duchowego oraz praktykowanie codziennej modlitwy. Włoscy Autorzy wyakcentowali również i to swego rodzaju podobieństwo: „Silne chrześcijańskie zakorzenienie rodziny De Gasperich, która oddała syna na służbę Kościołowi¹, znajduje odpowiednik u przyszłego kanclerza Republiki Federalnej Niemiec Konrada Adenauera, albowiem jego syn Paul zostanie księdzem w archidiecezji kolońskiej. Także Robert Schuman żywił myśl o kapłaństwie, ale odwiódł go od niej przyjaciel, który zachęcił go do chrześcijańskiego zaangażowania się w świecie” (s. 144).

Do zasadniczej części treściowej dołączono na końcu książki cenne świadectwo wnuka kanclerza Konrada Adenauera zatytułowane *Mój dziadek – przykładem* (s. 227-228) oraz wypowiedź córki Alcidego De Gasperiego *Przypominać – to brać do rąk wątki dziejów* (s. 229-230). Ponadto zamieszczono dwa przemówienia Jana Pawła II. Jedno wygłoszone w dniu 2 kwietnia 1981 roku do uczestników obchodów stulecia urodzin Alcidego De Gasperiego *Świadectwo wierzącego w służbie życia publicznego* (s. 231-236) i drugie wygłoszone w dniu 7 listopada 2003 roku do uczestników seminarium zorganizowanego przez Fundację Roberta Schumana i opatrzone tytułem *Udział chrześcijan w życiu politycznym Europy* (s. 237-240). Cennym

¹ Chodzi o młodszego brata Alcide De Gasperiego Mario, który został księdzem katolickim.

uzupełnieniem pracy jest *Kalendarium integracji europejskiej* (s. 241-244), informacje na temat procesów beatyfikacyjnych Roberta Schumana i Alcidego De Gasperiego (s. 245-246), a także o działalności fundacji Jeana Monneta i Konrada Adenauera (s. 247-249). Prezentowane dzieło kończy wykaz wybranej bibliografii (s. 250-251) i spis treści (s. 253-254).

Dużym atutem, w obecnej sytuacji politycznej i w czasie poszukiwania duchowych korzeni Europy, jest wskazanie przez naszych Autorów na trzech wierzących mężów stanu, przepojonych chrześcijańskimi ideałami, duchem Ewangelii i nadzieją na lepsze jutro, którzy utorowali Europie drogę do jedności, rozwoju, dobrobytu, sprawiedliwości i pokoju, kładąc ideowe i polityczne fundamenty. Na ich przykładzie wyraźnie widać, jak wiara może realnie wpływać na kształtowanie postaw, a w konsekwencji na nadanie życiu społecznemu oblicza prawdziwie ludzkiego.

Wartym zauważenia jest fakt, że recenzowana publikacja stanowi poniekąd także dobry podręcznik historii powojennej Europy. Ukazuje bowiem ona trzech twórców procesu zjednoczeniowego na tle takich wydarzeń społecznych, politycznych i gospodarczych, jak: podział Europy na dwa polityczne bloki, powstanie żelaznej kurtyny, Berlina Zachodniego i muru berlińskiego, konieczność stworzenia mostu powietrznego, starcia ideologiczne pomiędzy Wschodem a Zachodem, krwawe rozruchy w dniu 17 czerwca 1953 roku w Berlinie, przyjęcie i realizacja planu Marshalla, a w konsekwencji zaprowadzenie społecznej gospodarki rynkowej, podpisanie Traktatów rzymskich i zapoczątkowanie procesu zjednoczenia Starego Kontynentu oraz wiele innych ciekawych wydarzeń. Jak widać dzieło włoskich Autorów nie tylko ukazuje tytułowych bohaterów, ale także edukuje w dziejach powojennej Europy, zachęca do kształtowania w sobie prospołecznych postaw, a nawet spełnia służebną rolę w procesie wychowania wiernych świeckich do czynnego zaangażowania się w szeroko rozumiane życie publiczne.

Generalnie bardzo wysoka ocena książki nie zwalnia od postawienia delikatnego pytania, czy w prezentowaniu dzieła twórców nowoczesnej Europy, nie warto byłoby nieco wnikliwiej i szerzej potraktować współzałożyciela i inspiratora idei – Jeana Monneta. To przecież ten francuski ekonomista i polityk sporządził projekt Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS).

Prawdą jest, że Autorzy o nim wspominają (s. 63-64), ale czytelnik oczekiwałby bardziej gruntownego opracowania na jego temat. Podobnie nieco więcej informacji można by podać na temat George Marshalla, o którym dowiadujemy się z lektury tylko tyle, że był on sekretarzem stanu USA (s. 113).

Pomimo tych drobnych uwag recenzowana praca godna jest polecenia zarówno znawcom problematyki europejskiej, jak i tym, którzy dotąd nie interesowali się procesem zjednoczenia Europy, a tym bardziej nie zadawali sobie pytania o jej tożsamość. W gąszczu publikacji na temat Europy, Unii Europejskiej i procesu zjednoczeniowego, pisanych często ściśle fachowym i hermetycznym językiem, spotykamy na rynku wydawniczym książkę napisaną językiem żywym, barwnym, zawierającą sporo porównań, wspomnień i świadectw. Fakt ten sprawia, że czyta się ją z wielką lekkością.

Analizowane studium stanowi zatem ważny głos w dyskusji na temat chrześcijańskich korzeni Europy i duchowego jej dziedzictwa. Dziś, kiedy Europa pyta się o swoją tożsamość, niezmiernie ważny wydaje się fakt zwrócenia uwagi na osoby, które swoją postawą, duchem i pracą stworzyły przestrzeń do urzeczywistnienia idei jedności europejskiej na gruncie chrześcijańskim. Z pewnością po tę pozycję sięgnąć powinien każdy, kto pragnie pogłębić swoją wiedzę na temat początków Unii Europejskiej i jej charyzmatycznych założycieli. Szczerze zachęcam do lektury omówionego dzieła.

Tomasz Głuszak